

14.05.07

Handwritten marks and lines at the top right of the page.

B.I.N. 6636

L. P. RUSU

N. Jorga

— Cuvinte adevărate —

D. N. Jorga, gata să încingă lupta cu opinia publică.

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA „SPERANȚA”
Str. Biserica Enei, 4
1907

PREȚUL 50 BANI

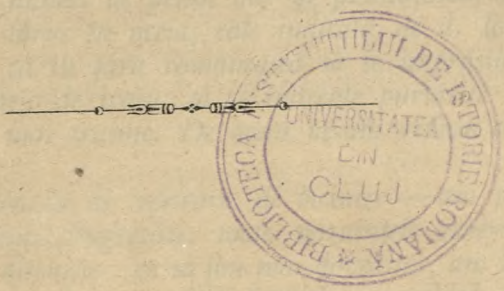
B.I.N. 6636

L. P. RUSU

PROF. V. BOGREA
1986

DOMNUL N. IORGA

— CUVINTE ADEVARATE —

BUCUREȘTI

—
—
—
TIPOGRAFIA „SPERANȚA”, STRADA BISERICA ENEI, No. 4

1907

Nr. inv.
318/1949

CA SĂ SE ȘTIE!

Protestărei și apoi îndemnului ce se cuprind în broșura aceasta, **trebuia** ca cineva să le dea glas, **mai de vreme sau mai târziu**, dacă nu de scriitorul acestor rânduri, de un altul atunci: ochii văd, simțirea multora e atinsă, pri-veliștea țării cum se înfățișează acum, sugerează idei, fi-neța firei multora aspiră spre frumos, spre o cale nouă, mai demnă. Noi suntem dintre aceștia și de aceia ne agi-tăm potrivit.

N'ar fi fost numai de prisos dar **și primejdios**, ca să vîi și să mai stărui în aceiaș cale indicată de d. Iorga. E nevoie acum că în țara românească să se imprăștiie un ideal mai omenesc de traiu, să se îndrepte purtările spre ceva mai util, mai trainic. De aceia ne-am ridicat ca să dojenim.

Și'n opera aceasta de înfierare, de biciuire — am prins toate bunele voinți progresiste, toate năzuințele generoase, toate pornirile altruiste: ca să fim mai doveditor, am lăsat cuvântul altora, acelor cu minte limpede, cu ochiul ager și inimă curată, cari știu ce vreau și pricep interesele reale ale țării, am lăsat cuvântul colegilor d-lui Iorga: d-nilor Ovid Densușeanu, Pompiliu Eliade, I. Tanoviceanu, M. Dragomirescu, Gr. Tocilescu, A. D. Xenopol, Paul Bujor, C. Stere, toți profesori universitari, cari vestejesc cu toată a-prinderea faptele d-lui Iorga.

Pentru noua îndreptare a tinerimei ne-am bazat pe în-

demnurile cugetătorilor din frumoasa Franță, ale celor mai logici, ale celor mai de frunte, cari intrupează deplina chibzuință, deplina seninătate și largime de vederi.

Dar în primul rând trebuie să menționăm că ne-am folosit de admirabila lucrare a d-lui Iorga, de acum trei ani «Cuvinte adevărate», în care am găsit expuneri de o luciătate extremă, din cari se desprinde o critică sângeroasă a vieții noastre de astăzi. De ele ne-am folosit, da, de ideile d-lui Iorga de eri ne-am folosit ca să lovim în d. Iorga de azi.

Sperăm că stăruințele noastre depuse aici nu vor fi fără urmare, că ideile așternute aici își vor face drum, se vor asimila în mintea ce vor întâlni-o deschisă, se vor traduce în fapte.

Zâmbetele noastre de aici n'au de ce să fie posomorări pentru studenții d-lui Iorga, iar fredonările noastre să nu fie cântece de jale pentru dânsii, sau provocare la războiu. Broșura aceasta să nu o arunce, îndată ce au pus mâna pe dânsa. Să se oprească o clipă pentru a-i afla rostul cel adevărat.

Scriitorul acestor rânduri a bănuît, dela început, că va fi întâmpinat cu hobote de răs și lovituri de pietre din partea celor ce nu înțeleg că a ridicat glasul pentru binele lor. Dar el a scris din datoria de a spune ce i se pare lui și altora, că e adevărul.

Și dacă d-v. d-ni studenți, voiți să luați ciomagul și să loviți în el, „să vă răzbunați șeful“—faceți-o cât mai curând.

Nouă nu ni-i teamă decât de conștiința noastră.

L. P. RUSU.

DOMNUL NECULAE IORGA

I

Odinioară, o sumă de ziare, reviste și alte publicații erau hotărâte să arunce pe d. N. Iorga, în muzeul uitării, ca pe o biată momâie : să nu se mai ocupe de activitatea înaltului personaj, desfășurată în toate domeniile intelectuale.

Dar iată că faptele petrecute dăunăzi la Craiova,— impedirea prin forță de către elevii școalelor secundare a unei întruniri zioniste, năvălirea în sală, distrugerea mobilierului, gonirea celor prezenți acolo, și apoi manifestarea în stradă, spargerii de geamuri la prăvăliile evreești, maltratarea tuturor israeliților ce întâlneau în cale,—toate aceste scene barbare au atras iară atențiunea presei și a întregii opinii publice asupra „savantului istoric“ N Iorga.

Așa dar—se întreba fiecare—chemarea directorului „Neamului Românesc“ are răsunet, acțiunea lui, agitația lui, are înrăurire...

Peste câtva timp, ziarele semnalează fapte aproape de aceeași natură, petrecute și în alte orașe :

În *Capitală*, într'o bună zi, o societate de femei israelite, e împedicată de a da o serată muzicală în folosul săracilor, în altă zi, Teatrul național trebui să fie ocupat militărește, fiindcă se reprezenta o piesă cu subiect evreesc.

La *Brăila*, apoi la *Galați*, *Bacău* și *Bârlad*, „domnii“ elevi au zădărnicit ca o trupă evreească să dea câteva reprezentațiuni, zădărniciere care a fost secundată și de devastări, mai ales în orașul Bârlad.

Asemenea operațiuni „patriotice“, s'au repetat mai târziu și la Iași.

Și acum în urmă, cu ocazia răscoalelor țărănești, când s'au devastat magazinele și locuințele evreești din zeci de orașele din nordul Moldovei, când avutul a fost distrus, iar populația evreiască maltrată, terorizată. Și apoi când turbările țărănești au luat o turnură violentă în întreaga țară, când ura materializată a țărânilor împotriva păturilor superioare au avut drept urmare nimicirea atâtor bogății sociale — toate întâmplările astea, erau prilejuri de constatare pentru presă, pentru publicul cititor, că trebuie să existe oarecari instigatori și oarecari... inspirațiuni. Și constatările s'au oprit iară la „sărguinciosul“ profesor universitar, Neculae Iorga.

*

Domnul Neculae Iorga! Cine n'a auzit de domnu Neculae Iorga! Iorga poetul (da, da, cititorule, d. Iorga este și versificator. De vrei câteva mostre, răsfoiește volumul lui de poezii scos în editura jidovului Ignatz Haiman, sau revista lui „Floarea Darurilor“).

Cine n'a auzit apoi de d. Iorga, „unul dintre cei mai buni, dintre cei mai capabili și mai demni din cea mai înaltă treaptă a învățătorilor neamului“, d. Iorga „căruia i s'a incredințat sufletul tinerei generațiuni“, d. Iorga, „sub a cărei direcție sau cel puțin influență stă literatura dela un capăt al românismului la altul; d. Iorga „care simte în el chemarea de a da îndreptării folositoare acolo unde s'ar opri înțelegerea și cunoștințele altora“, d. Iorga „acel glas curat care se ridică să exprime conștiința superioară a nevoilor civilizației naționale“, d. Iorga „cu cultura sa în adevăr deplină, europeană, cuminte și răbdător câștigată și cu folos întrebuintată, cu talent, cu sentimente și curăție de suflet pe care nu o găsești la alții“, d. Iorga care „iși jertfește o parte din timpul sau consacrat unor ocupații atât de nobile, pentru a se coborâ din seninătatea cuprinzătoare a trecutului larg sau a ideilor veșnice, — în vâlmășagul restrâns al luptelor zilei,

ca să le dea o interpretare superioară, ca să deștepte și în alții conștiința înaltă de care e stăpânit, pentru a da o îndreptare sănătoasă în chestiunile mari politice ale țării, pentru a-și îndeplini o datorie de patriotism curat“ etc. etc. etc.

Acesta e d. Iorga, cel puțin așa cum s'a înfățișat *el însuși* publicului cititor (e doar lucru știut că d. Iorga are nărvul de a-și afișa fără rezervă propria-i personalitate).

Ei bine, nu de acest d. Iorga voim să vorbim, ci de un altul, care de o vreme încoace se afirmă tot cu mai multă tărie, care își îndeplinește înrăurirea tot mai departe, o înrăurire mai puternică, mai sigură, mai vicleană, mai cântărită, mai cunoscută.

Voim să vorbim de Iorga, patriotul de profesie, conducătorul unei reviste de ațătare la ură și netoleranță, însuflețitorul șovinismului școlar. Voim să vorbim de Iorga, liliacul naționalizmului, care face antisemitism de secătură, de huligan, voim să vorbim de Iorga, întreprinzătorul de popularitate nesănătoasă, ambițiosul care caută să-și ia roluri ce întrec puterile lui și *să profite totdeauna de unele împrejurări*, panglicarul cu apucături catilinare, iubitor de focurile bengale și fântănele luminoase ale maștrilor de spectacole mari.

Voim să vorbim de Iorga, dușmanul străinătăței, fiindcă cunoștiința străinătăței dă omului o mulțime de însușiri ale minței: *judecată sănătoasă și nepărtinitoare, lărgime în vederi, adevăruri cât de multe despre rostul lumii și al omului, gândiri adânci asupra întocmirei și asupra mersului lucrurilor uitare de sine și oarecare cuviință în expunere ceiace nu găsim la d. Iorga.*

Voim să vorbim de Iorga, care nu pricepe ce înseamnă nepărtinire, de Iorga, de rea credință, pătimaș până la necinste, care erî proslăvea pe cutare erudit, scriitor, cugețator și azi îl injură, îl atacă fără cruțare, de Iorga care ce afirma erî nega azi, ce declara azi desmințea mâine, așa că următorii lui nu mai știu în care cuvânt al său să se încreadă.

Voim în sfârșit să vorbim de Iorga, mâncătorul de ovrei, de Iorga, dușmanul poporului român, da, da, dușmanul po-

porului român, de Iorga, tribun de răscoală și profesionist al tulburării.

*

D. Iorga a găsit cu cale să nu se îndeletnicească numai cu descoperirea trecutului, să nu-și arăte nemulțumirea sa numai în ce privește starea științei, în care se specializase, nici să tindă să o transforme și să o revoluționeze. D. Iorga voia să fie un factor revoluționar nu numai în lumea concepțiilor și speculațiilor științifice ci și în viața socială, în viața de toate zilele. În sfârșit d. Iorga nu voia să rămână rece la evenimentele cari pasionau pe concetățenii săi.

„Se petrec pe fiecare zi un mare număr de fapte — spunea el — pe care fiecare le prețuește cum crede, după cât deșteaptă, ca sentiment și gândire, înrânsul. Unii se bucură de ele, alții le condamnă; cele mai multe lasă indiferent publicul cel mare, la cunoștința căruia ajung prin ziare. Ziaristul obișnuit, oricât de mare talent ar avea, îi lipsesc două însușiri pentru a privi faptele diverse și faptele politice ca material pentru istoria unei epoci dispărute. Ca membru al unui partid, ca sprijinitor deci al acestuia, ca luptător solidar cu alții, el nu poate fi cu totul nepărtinitor. Ce spune el asupra faptului ce-i trece sub ochi cuprinde faptul însuși, de multeori foarte bine văzut și alătura o anumită dispoziție, o prejudecată bine cunoscută, a unei grupări politice. Și nu oricine din cititori poate despărți aceste două elemente, precum din pasiune, nu oricine dorește să le desfacă.

Și alteceva încă. Sunt fapte foarte interesante dar care nu-l interesează pe ziaristul obișnuit, pe care nu le prinde din repede curent ce duce întâmplările unei zile către uitare și nu le ridică astfel în vederea contemporanilor și a urmașilor chiar“.

De aceia d. Iorga și-a luat sarcina aceasta. D. Iorga s'a hotărât ca în tipăritura lui „Neamul românesc“ să „privească faptele zilnice, nepărtinitor și în toată legătura lor interesantă de motive și urmări. Să facă istoria contemporană a zilei, așa cum s'ar scrie peste o sută de ani în răgaz și pace, privind'o senin și de departe“. „Voiu evita în cele mai multe cazuri chiar numele—ce nu-mi spune nimic“.

Ei n'ați, surăs dragi cititori, la citirea acestor rânduri scrise de d. Iorga. Cică privește faptele zilnice cu seninătate și de departe, și că scrie de ele așa cum s'ar scrie peste o sută de ani în răgaz și pace!!

Ia să facem o scurtă călătorie prin ținuturile „Neamului românesc“ al dumisale și să ne încredințăm de temeinicia spuselor d-lui Iorga.

Poftim câteva mostre de istorie contemporană așa cum s'ar scrie peste o sută de ani:

„Automobilul bogatului evreu Beligrădeanu a sfărâmat în mijlocul Bucureștilor, două trăsură, a ucis un cal și a frânt mai multe coaste unei doamne“.

Este aceasta o încercare a d-lui Iorga de a pune în legătură automobilism cu antisemitism.

„Bine s'a făcut decorându-se berarul și restauratorul Mircea din București, un ardelean din Cohalm“.

Istorie contemporană, domle.

„Se zice că vom avea plăcerea de a putea privi câteva zile pe d. ministru Bădărău, pe care l'a întârit scurta ședere la Paris“.

Pricepeți ceva din rândurile astea? *Istorie contemporană, domle.*

„Al doilea premiu pentru icoane bisericești s'a dat lui Smigelschi. Am dori să știm cine a luat pe cel dintâi“.

Istorie contemporană domle.

„Redactorul „Patriotului“ trimis pentru a se adăpa din înțelepciunea rabinului de la Buhuș, începe constatând un miros de teiu. Miros de teiu la Buhuș? Nu se poate. L'a adus dela București, în schimb îi va mirosi a Buhuș și la Capșa“.

Poftim istorie contemporană așa cum s'ar scrie după o sută de ani.

Oh, d-le Iorga, spuneai doar în numărul întâi al revistei d-tale că nu te vei ocupa de loc de *nimicurile ce strălucesc o clipă*, ci numai despre lucrurile cu preț și trăinicie cari pot folosi deopotrivă tuturor. Și când colo 90 la sută din rubricile „Neamului românesc“ sunt pline cu asemenea nimicuri

Oare să mai cităm acum câteva din numărul imens de informații din cronica lui favorită „Evreei noastre“ informații din cari respiră aceiaș pornire pătimășă de a spune cu tot dinadinsul lucruri din cale afară de exagerate, spre a lovi numai în adversar, adversar care în cazul de față nu-i altul decât neamul evreiesc.

Nu mai poate fi vorba că d. Iorga privește faptele zilnice cu seninătate și nepărtinire, când de pildă cu faptele de seducțiune comise de ovreiuul Rappaport, el s'a ocupat cu aprindere în *67 de numere din revista sa*, a tunat și a fulgerat împotriva acestei creaturi semite, „care merita să fie ucisă de țărani“, iar când s'a ivit un caz analog, când un proprietar român din județul Dolj, practica acelaș sistem Rappaport în „Neamul românesc“ nu apare decât o *singură* informație, într'un *singur* număr, în care se vorbea în treacăt despre seducătorul nostru *național*.

Lucrul acesta dovedește că d. Iorga, ca luptător ce este caută arme și el. părăsește orice nu poate să'i servească pentru lovire și biruință. Astfel, un fapt, mai puțin însemnat, se oprește în cronica lui *cu anumite scopuri*, pe când altul, de o însemnatate mai mare, nu i se pare că poate fi. întrebuițat și e lăsat să treacă.

D. Iorga nu scrie așa cum s'ar scrie *peste* o sută de ani în răgaz și pace, ci face o *săritură înapoi* în istoria omenirii. se întoarce la vremurile când caznele netoleranței erau în floare.

*

După șase luni de apariție a publicației „Neamul românesc“ — d. Iorga a găsit de cuviință să shițeze un mic program în care spunea că-i și liberal și conservator și antisemit și socialist și că ar fi și... tachist.

Astăzi acelaș d. Iorga declară în scrisoarea adresată „Universului“ că în publicația sa „N. R.“ nu făcea nici antisemitism, nici socialism, nici n'a fost, nici nu este în legătură cu sătenii, nimic, nimic.

D. Iorga își face acum exact impresia unui negustor de mărunțișuri, care la anumite prilejuri cânta pe toate strunele că are și săpun și fitil și fringhie și vax. Dar când aude că marfa lui a dăunat mult aceloră la care a desfăcut'o — el închide iute prăvălia și îngână că nu are nici săpun, nici fringhii, nici fitil, nici vax, și că n'a vândut nimănui nimic, nimănui nimic.

II

Politica de libertate și de egalitate este singura care împiedică națiunile de a pieri. Izraeliții care sânt o plagă socială când sunt persecutați, sânt un element de prosperitate când sânt făcuți cetățeni. Cât timp nu veți fi primit cu sinceritate această stare de lucruri, veți trăi într'o adevărată anarhie, cu dușmani interni neâmpăcați. Rolul dv. este de a transforma pe acești dușmani în prieteni.

Din „*Chestia evreiască în România*“ de **Charles Richet**, prof. universitar din Paris.

D. Iorga e antisemit. Toți cei cari îl urmăresc sânt convingși de aceasta și nu mai pun nici un temei pe desmințirea lui din scrisoarea adresată „Universului“ din care se desprinde atât de bine *sentimentul fricei*.

E adevărat că în scrierile și spusele sale, d. Iorga a repetat mereu că „elementul evreu introdus în societățile contemporane, devine dizolvant sau acaparator“ ? Or aceasta e teza antisemiților de pretutindeni.

Trebue însă să relevăm deosebirea ce există între antisemitismul de odinioară și cel de acum al directorului „Neamului Românesc“ Acum trei ani, când a vorbit de *chestia evreiască* (vezi volumul „*Cuvinte adevărate*“) găseai oarecum în acest studiu, luminele rațiunii, o concepție oarecare și nu numai figuri de stil. Atunci d. Iorga nu s'a afirmat încă ca un adorator al frazelor deșarte și avea un mod mai cuminte de a înțelege patriotismul, era mai multă disciplină în judecata lui, în spusele lui.

Ce-i drept el dădea atunci o soluțiune strămtă, soluțiune de antisemit chestiei evreiești, dar cerea o *armă de luptă demnă, civilizată, modernă, cu care să se lupte împotriva evreilor* și defăima antisemitismul violent, fanatic, exercitat de indivizii ceia „cari străbat provincia infectată de evrei, plasând

versuri războinice și conferinți inflăcărate, infierând înaintea damelor simțitoare și fragezilor elevi de liceu pe „dușman“ și recomandându-le la plecarea lor, să fie antisemiți“. Iși bătea joc atunci d. Iorga de acei „actori cari țin a juca roluri tragice și în viață, poeți cu imaginația lugubră, cari scot ziare de ațătare, de studenți, cari n'au răbdare de ași termina studiile înainte de a voi să ne îndrepte în viața noastră națională, și adăogându-se la aceste crunte exerciții de stil, la aceste ambiții precoce vre-o manifestare evreiască mai puțin mascată, vre-o cerere de drepturi mai energic exprimate, și, iarăși, anume nevoi ale cutărui partid politic, se întâmplă acel lucru neauzit, de care se cutremură Europa, revoltată; că se sparg geamuri. Civilizat nu e, dar nu e criminal. E și mai rușinos pentru noi: e imbecil“. (vezi Cuvinte adevărate“ 188—189).

Surâdea ironic atunci d. Iorga, văzând că se găesc „Români patrioți cari cred că și pot salva neamul de peirea economică, prin ușoara muncă materială ce se cere pentru a sfârâma o fereastră“.

Și în locul acestui *antisemitism al diletanților, al fanfaronilor, al secăturilor*“, d. Iorga opunea un alt antisemitism, o doctrină de apărare antisemită, prezentată de prietenul său A. C. Cuza. Această doctrină, e doctrină de apărare economică care cere ca „elementul străin să fie înlăturat până ce el încetează de a fi primejdios și înlăturarea aceasta nu se face în societăți cu focul și cușitul, cu nedreptatea și prigonirea ci cu pregătirea poporului pentru rolul ce l'a părăsit și a fost luat de alții“ (vezi „Cuvinte adevărate“ pag. 195),

Și spunea mai departe d. Iorga „câți sunt și cum sânt evreii: nu-i putem ținea, dar nu suntem destul de tari, nici destul de neumani pentru a-i goni cu jandarmul sau cu... antisemitismul. Toate reflecțiile asupra minciunei, răutăței, egoismului „Jidanului“ sunt o metafizică zadarnică; nu există popoare blestemate și Israel n-a adunat în sine toate viciile omenești. A ură pe evreu pentru că n'a avut norocul de a fi altceva e și copilăresc și barbar. Dar dacă în loc de evreii, ingerii din jurul celui Prea Inalt, s'ar fi coborât pe pământ, pentru a forma

o burghezie română ereditară, am fi datori a-i combate. Cum ? Făcându-i inutili. Prigonitul se întoarce înapoi când îl cheamă rolul său, ce nu poate fi îndeplinit de altul. Când rațiunea de a fi a cuiva dispăre însă — el pleacă dela sine“. (Cuvinte adevărate 1904),

Așa a gândit și a vorbit atunci d. Iorga.

Dar astăzi. Astăzi vedem cum d-nul Iorga dă pără-sirei ideile sale emise în „Cuvintele adevărate“, găsește mai cu cale să depășească marginele unei discuții serioase, științifice și demne pentru un savant, incredându-se că „argumentul cel mai puternic“ pentru „modelarea sufletului național“ pentru „sprijinirea„ concepției sale naționaliste, — e băta, e ciomagul, cu care se poate sparge geamul sau capul marelui dușman, „jidantul“.

Azi vedem cum d. Iorga dă glas tendințelor antisemitismului violent și aprobă manifestațiile tinerilor din școli, cari provoacă „suferinți ușelor și ferestrelor“ și „ating“ „în învălmășeală“ pe cutare „luptător al zionului“.

Or aceste „suferinți“ și „atingeri“, traduse în limba de toate zilele : distrugeri de uși și ferestre, lovire fără cruțare în cutare biet evreu, — ce înseamnă acum pentru d. Iorga ? Nimic alta, decât „fapte patriotice“, nimic alta decât că „se simte românește foarte puternic“ și că tinerii „iubesc cu toată căldura vrăstei, neamul lor“ și că ei sunt gata oricând să-și dovedească aceste sentimente în felul înfocat ce se potrivește cu tinereța lor“.

Dar d-le Iorga, unde-i arma cea demnă, civilizată pe care o cereai altă dată ca să se lupte contra evreilor ? Ai uitat acum și de acea doctrină de apărare economică care cere ca elementul străin să nu fie înlăturat cu nedreptatea și prigonirea ? Așa dar în urma „studiilor“, ai ajuns la alt antisemitism, la antisemitismul pe care-l infierai odinioară, la antisemitismul imbecililor, diletanților, fanfaronilor și secăturilor ? Căci d-ta d-le Iorga, ești acum acel individ care străbate provincia infectată de evrei și plasează conferințe inflăcărate, infierând înaintea damelor simțitoare și fragezilor

elevi de liceu, pe „dușman“ și recomandându-le la plecare să fie antisemiți.

D-ta, d-le Iorga ești acum acela care faci reflecții asupra uriciunei, răutăței și egoismului „Jidanului“, reflecții pe cari le considerai acum câțiva ani o metafizică zadarnică.

D-ta, d-le Iorga, patronezi acum aceste crunte exerciții de stil: „In alte timpuri, și aiurea chiar și astăzi, doi trei flăcăi din sat, ar fi rupt evreului junghetura gâtului și i-ar fi înfipt capul într'un par la poarta țarinei. La noi însă nici un murmur. (Vezi „Neamul Românesc“ No. 18). D-ta, d-le Iorga patronezi acum toate ambițiile precoce, toate faptele reprobate de morala oricărui om cult.

Dar cum îți îndreptățești atitudinea de acum față de chestia evreiască, d-le Iorga, „această mare întrebare de care atârnă toate mărunțișurile viitorului României“.

Crezi că anumita d-tale acțiune și anumitele d-tale păreri spuse neted în această privință, contribuie oare ca Evreii „să ne fie cât mai puțin dușmani, lucru care e interesul României — cum ai declarat-o altă dată ?

Te înșeli ! Te înșeli.

Pentru buna înfățișare a țarei românești și pentru sănătatea tuturora, schimbă-ți d-le Iorga atitudinea față de evrei, față de acea „jumătate de milion de oameni harnici și foarte cumpătați, pentru care fiecare clipă are preț, fiecare fărâmă de aramă e roditoare, orice coaje de pâne uscată astâmpără foamea, pe care prigonirea i-a făcut ageri“.

Schimbă-ți, d-le Iorga atitudinea, față de acea „jumătate de milion de creaturi omenești, rafinate printr'o lungă și dureroasă experiență de rătăcire intra neamuri, cari nu trăesc numai pentru meșteșugul, pentru negoșul lor, pentru bacșișul lor, pentru imprumul lor și — atât, ci-s oameni ce și au sufletul lor, cu lucruri bune și rele într'ansul, ca orice suflet de om, cari au despre viață o noțiune mult mai serioasă și mai înaltă decât ciocoii și guleratul nostru. Evreii știu din cărțile lui sfinte și din mucenicia seculară a neamului său prigonit, că omul nu e pe pământ pentru a pe-

trece, ci pentru a lupta. *El luptă deci, în singura direcțiune în care unul ca dânsul poate ajunge la lumină, poate răzbate din cercul său blestemat.* El caută banul, aurul, din care își făurește o pavază contra insultei și persecuției, banul care va face pe ai săi să nu înceapă ca dânsul târându-se în adâncimile necurate ale unei plebi vagabonde. (Vezi Iorga : *Cuvințe adevărate*, 1904).

D-le Iorga, întoarce-te la opinia d-tale de odinioară asupra evreilor. Oare rațiunea, vai! nu mai are acea strălucire minunată, care uimea și înăbușia altădată pasiunile josnice. Oare d-ta, d-le Iorga, care te consideri ca democrat și liberal conștient,—și apoi ca *istoric ce ești*, n'ai avut prilejul să constați că toate mișcările antisemite au corespuns unor mișcări de reacțiune?...

O văd toți oamenii buni și cu judecată, că antisemitismul de astăzi nu este decât o reînnoire a barbariei, deslănțuirea pasiunilor crude și oarbe, cari păreau năbușite.

D-le Iorga, revino la părerile d-tale de odinioară asupra cetățenilor noștri evrei, și de acolo începe să privești lucrurile mai larg și mai uman.

Atunci vei vedea că în țara românească durează o situație anormală, că jumătate milion de locuitori, fără a avea drepturile cetățenilor, au datoriile lor și suportă greutățile țării.

Atunci vei vedea în evreu, insul care legat de mâini și de picioare, îi se impută că nu poate să facă câțiva kilometri pe oră : I se interzice atâtea profesii, e exclus din cele mai multe forme ale activității omenești, și cu toate astea e invinuit că nu face decât comerț și că se ocupă numai cu mânăuirea banilor.

Atunci vei fi convins că dacă evreii trăiesc deosebiți de națiune, pricina este tocmai că sunt ținuți de o parte și că nu li se permite de a fi cetățeni ca ceilalți.

Vei striga atunci cu acei cari formează corul civilizațiunii : Lăsați evreii să se desvolte liber și veți vedea dispărând repede acel spirit de separatism și de castă care îl caracterizează ! Minoritățile oprimate n'au decât un mijloc de a se apăra contra opresiunii : să se coitalizeze din ce în ce mai

mult. Sunt canalii pretutindenii printre evrei ca și printre creștini.

Istoria marilor țări ne învață că atunci când era nevoie să se rezolve această problemă, s'a ținut seamă de toate dificultățile pe cari le putea prezenta o soluțiune conformă cu principiul libertății moderne și cu dreptul comun al popoarelor civilizate. S'a ținut seamă de precedentele istorice, de toate obiecțiunile posibile, serioase sau înșelătoare și în deosebi de acelea pe cari le aduc azi antisemiții. Și cu toate acestea adunările chemate să rezolve marea întrebare, chestia evreiască—au trecut peste aceste obiecțiuni, în deplină conștiință de cauză, după ce-și lăsaseră timpul unor mature reflecțiuni. Adunarea constituantă din Franța, de pildă, a admis în folosul evreilor consecințele naturale și necesare ale principiilor pe cari le proclamase, de suveranitate națională, de egalitate naturală între oameni și de libertate de conștiință. Și Franța n'a avut de loc să se căiască de acest act de dreptate și de acest avânt de generositate: din acel moment evreii n'au fost cetățeni mai puțin buni decât ceilalți francezi, cu toată neîncrederea pe care o menționau adesea în jurul lor moravurile sau prejudițiile vivace.

De asemenea și în România, evreii nu vor fi patrioți decât atunci când li se vor acorda aceleași drepturi ca și celorlalți.

Dacă li se impune datoriile celorlalți cetățeni, trebuie să li se acorde și toate drepturile acestora. *Politica de libertate și egalitate este singura care împedică națiunile de a pieri.*

III

D. Iorga e un țărănist.

Ca unul ce are pentru neamul românesc „o iubire care nu poate fi întrecută de a nimănui“ ca unul ce disprețuește „milionul de orășeni culeși din toate națiile“ — el bine înțeles își va îndrepta tot cugetul sau, toată dragostea sa fără de prihană către cele peste patru milioane de țărani curați. Va avea un simț deosebit al inimei către «cei mai mulți și

mai buni din României „liberi“, cari plătesc pentru ce nu le folosește, pentru o prăpădită civilizație de forme, care trece asupra lor fără binefaceri, lăsându-i în sărăcia lor întunecată, în nemișcarea lor seculară : leneși fiindcă sânt cu mâinile legate, simpli la minte, fiindcă însușirile lor firești nu pot străluci în lumina unei culturi răspândite cu înțelegere și cu dreptate“.

Față de chestia țărănească această mare problemă, care privește viața în satele noastre de pretutindeni, de a căror dezlegare atârnă ce vom fi în viitor, față de această întrebare de competenție, care preocupă oricând pe d. Iorga și care formează baza cugetărilor sale politice—ce hotărâre sănătoasă și binefăcătoare are ? Care e soluțiunea pe care a răspicat-o în fața tuturor, luând răspunderea pe umerii lui puternici ?

Vom vedea îndată :

Democrația, de ani de zile spune neted că pentru a se îmbunătăți soarta țărâniei, prima reformă care trebuie să fie realizată e *votul universal*. Numai când țărâniea va participa în mod real la viața politică, când fabrica de legi nu va fi stăpânită numai de marii proprietari și arendași cu interese protivnice clasei țărănești—ci și de reprezentanții adevărați ai sătenilor—numai atunci se vor făuri legi cari vor contribui la ridicarea economică a populației rurale precum și la ridicarea ei culturală.

De nu, orice picătură de balsam turnată peste una din rănilile ei sângerânde, va face să se descopere alte răni mai adânci și mai murdare. De nu se va da votul obștesc, țăranul, marele muncitor și sprijinul întregii noastre vieți, va fi rob al aceleași suferinți nedrepte : pantalonarii dela orașe, cari ne mai găsindu-și mijloace de trai prin târguri, vor continua să se năpustească asupra satelor, unde vor fi ajutați și sprijiniți la aceasta de către autoritățile județene. Și pantalonarii aceștia vor continua să se pună la îndemâna proprietarilor și arendașilor și se vor face împreună cu aceștia, exploatatorii fără milă a țăranului. Dacă nu se va da votul obștesc — pentru țăran va continua să nu fie milă să

nu fie dreptate, să nu fie lege, îi se va înălbi capul și îi se va stânge sufletul pentru că va continua să muncească din greu ziua și noaptea, să muncească fără rost pentru viața lui; va mânca aceeași bucată de mămăligă pentru care e îndatorat mult timp înainte, iar copiii săi, viitorii muncitori ai ogoarelor, vor continua să fie galbeni de friguri, istoviți de muncă și slăbiți de hrana lor de fructe crude și de mămăligă cu burueni, iar în creierii lor se va lăsa să se stingă scânteia inteligenței, izvorul ideilor curate. Da, școala va continua să fie monopol de clasă, și nu se vor *insinșa* școli noi până ce nu se vor *desființa* alte vechi (vezi un comunicat al ministerului de instrucție publică) iar cartea poporului va continua să fie plină de ereziile biblice, de îndemnuri spre șovinism, de pilde spre creștere în lingușire către cei mari, iar dascălul poporului va continua să fie prost plătit, și așa mai departe.

Cu toate astea, d. Iorga s'a pronunțat în contra votului universal. Și ca un revărsător de vorbe eftine ce este, în loc să dea leacuri eroice, el dă cu lingura ceaiuri slabe, în loc să dea în întregime soluțiunea problemei, el din potrivă, aruncă câteva cuvinte vechi și goale, câteva mofături noi și false:

„Să nu svârlim pe stradă pruncul ce nu poate umbla“.

„Trebue mai întâi o pregătire cinstită“, „o pregătire culturală la care toți avem datoria să ne jertfim puterile“.

Iată dar pe d. Iorga asociindu-se cu acei cari declară că starea economică rea a țărânilor *este cauza* pelagrei, însă *ca leac* îi propune... *abecedarul*.

Oare n'au dreptate toți acei cari spun că d. Iorga *cu modul acesta* dă mâna cu vrăjmașii țărânilor, devenindu-i și d-sa vrăjmaș, că d. Iorga nu merge cu concluziunile sale prea departe, că adevărurile pe cari le spune sunt numai jumătăți de adevăruri, și că partea doua a frazei sale foarte deseori se bate cap în cap cu partea întâia.

E lucru știut de toată lumea că cultura ca *factor izolat* n'are nici o influență și cu atât mai puțin asupra populației rurale. Ce mai vine atunci d. Iorga să vorbească țărânilor de

pregătire culturală? Dar îmi vor răspunde cititorii, că d. Iorga n'a redus chestia țărănească la o chestie culturală și că în urmă a înfierat și d-sa actuala alcătuire a reprezentanței naționale și sarbăda minciună din colegiul al III-lea, iar în urma obiecțiunilor făcute lui de cunoscuta revistă „Viața Românească” și „Votul Universal” de chipul lui de a privi problemele politice în România, — d. Iorga s'a pronunțat pentru „votul universal”.

Nu înțelegem atunci purtarea acestui om. Socoteam înainte, că conduita pe care d. Iorga a recunoscut-o *de cea mai bună*, reiese din propriul său chip de a pricepe, că nu urmează decât pornirile cari sint expresia firească și adevărată a propriului său caracter, a propriilor sale idei, a propriei sale individualități, așa cum ereditatea, educația, experiența și chibzuința lui le-au intruchipat. Dar acum când vedem că gândirea sa, că hotărârea sa *atârnă de orice motiv exterior*, că el nu mai lucrează *liber*, căci ascultă de o voință care nu este a sa, care îi prescrie, îi impune o anumită regulă, care trebuie să fie înțeleasă, preferată și dorită de dânsul — ne întrebăm dacă mai putem să vorbim de *autoritatea morală* a acestui cugetător care sfârșește prin a *adopta* o sumă de reguli menite să călăuzească purtarea lui — numai în urma unei acțiuni *coercitive*.

Astfel după câteva săptămâni de adversar hotărit ce fu în contra votului universal, d. Iorga sfârșește prin a deveni partizanul acestei reforme: în urma imputărilor îndreptățite ale adevăraților democrați, d. Iorga s'a văzut silit să facă concesiuni.

Poate vedea acum oricine că concepția naționalistă — țărănistă a d-lui Iorga nu se prezintă ca o concepție profundă de ameliorare, ci totul se reduce la dânsul la o filozofie de frazeologie de cârciumă, filozofie bogată în afirmații caraghioase, în contraziceri, în *dezmințiri*, bogată în argumentări naive, dar săracă de orice spirit științific, de orice sentiment democratic, săracă în cunoașterea noțiunilor elementare ale chestiunii sociale.

Dar să vedem acum cum a lucrat d. Iorga potrivit cu convingerile sale intime, în ce chip a făcut el ceiace în ochii lui constituie o „datorie“, anume aceea de *pregătire culturală a țărănimii*.

A înjghebat el oare împreună cu partizanii săi cercuri culturale pe la sate unde să li se dea *lecțiuni elementare de economie rurală, de economie politică, atât de trebuitoare sătenului, unde să li se tâlmacească legile țarei, și'n primul rând pactul nostru fundamental, constituția?*

De unde! Aceste-s iluzii, gândiri înșelătoare! Și nu pe acest teren de activitate s'au aflat d. Iorga și colegii săi de demagogie patriotică!

În scrisoarea plină de dezmințiri, adresată dăunăzi „Universului“ d. Iorga spunea că *n'a avut și n'are legături cu săteni*. Ar putea să ne răspundă atunci directorul revistei „Neamul românesc“ ce rost are afirmarea colaboratorului său N. Răutu: *„propaganda în chestia țărănimii, condusă cu atâta curaj și des- toinicie de d. Iorga“*. (Vezi No. 2 din Neamul românesc).

„Nu știi n'ai văzut“, domnule Iorga?

Să arătăm noi atunci, cititorilor, de ce natură eră propa- ganda și pregătirea culturală, făcută de d. Iorga și parti- zanii săi, propagandă și pregătire *făcute pe spatelile țărănimii*.

Iată o pildă de propagandă:

La aniversarea improprietării țăranilor, un număr de studenți din Iași, conduși de „bunul român“ A. C. Cuza, (cel cu îndrăzneala cavaleriească) au fost la Ruginoasa, la mormântul lui Alexandru Ioan I Cuza. În fața unei mulțimi de țărani de pe moșia aceea, a vorbit profesorul Cuza și apoi elevii săi antisemiți, Măcărescu și Bogrea. Și despre ce credeți că au vorbit aceștia sătenilor—despre domnitorul Cuza, binefăcătorul lor, sau despre serbarea amintitoare, improprietărea țăranilor? Nu, iubiți cititori. Prin titlurile acestea generale, numiții demagogi și cocoși antisemiți au căutat să atragă pe țăranii cari îi ascultau, pe un alt drum, pe drumul antisemitismului violent. Și au fost asur- ziți atuni bieții săteni de tânguirele și amenințările vorbitorilor de mai sus, că „țara e copleșită de jidani“, că „dacă țără-

mimea suferă, vina e a arendașilor evrei, cari au ajuns să formeze adevărate trusturi, ceia ce-i o primejdie națională“, „că adevărața mântuire a românismului din Moldova o putem aștepta numai dela poporația satelor“.

Propaganda în chestia țărănească „condusă cu atâta curaj și destoinicie de d. N. Iorga“ începută la Ruginoasa la 2 Martie 1906, a fost urmată în acelaș sens și în alte localități, secundată și de glăsuirea violentă, neobosită din „Neamul Românesc“.

Și atunci când s'au semnalat răscoalele țărărești în Moldova — la Ruginoasa sămânța urei aruncată de vorbitorii anteseșiți de atunci, au dat roade amirabile: țărani au devastat acolo mai cu tărie decât pe orice altă moșie din Moldova. Dar asta e o mărturie pentru d. Iorga — ca țărani de acolo „sint românește foarte puternic“.

Iată acum o pildă de *pregătire culturală*.

D. Iorga era incredințat că făcând pe săteni să citească tipăritura lui „Neamul românesc“ pregătirea culturală era îndeplinită. Și cum are d'lui năravul să se se indese în orice chip, în sufletul cuiva, s'a apucat de a trimes în toate satele „Neamul românesc“ *gratis*, căci... „nu sunt abonați dintre săteni“ (vezi scrisoarea din „Universul“ a d-lui Iorga).

Și mi s'a comunicat, comunicare din sorginte oficială — că în comuna Greaca, autoritățile de acolo găsind la niște țărani, revista „Neamul românesc“ aceștia au fost imediat arestați și bătuți până la sânge. Un grup de țărani, cerând eliberarea acestora, au fost de asemenea arestați și bătuți, Iată dar ce înseamnă pentru d. Iorga „să apere drepturile țărănilor fără a-i primejdui“. Pe când bieții săteni mâncau bătae din cauza lui, d. Iorga se află într'o dulce trândăvie în cabinetul de lucru.

E doar o chestie elementară de demnitate și de cavalerism — că dacă tu fără să vrei ai pricinuit chinuri cuiva, trebuie atunci să stai alătura de el, să-i iei apărarea. Dar d. Iorga — dă foc.... și pleacă.

Așa a procedat în memorabila zi de 13 Martie 1906, când

cu mișcarea studenților, în fața teatrului, așa a procedat și acum, cu mișcarea țăranilor.

Dă foc.... și pleacă.

— Așa dar, vor întreba cititorii — consideri pe d. Iorga ca instigator al răscoalelor țărănești ?..

Spunem dela început că noi nu credem în instigatori, că răscoalele au motive economice și sociale foarte puternice. Dar dacă autoritățile arestează în cea mai mare parte pe acei cari nu au nici o vină, dacă consideră ca instigatori ai răscoalelor pe anumiți publiciști, precum și pe lucrătorii socialiști, fără a avea vreun motiv temeinic, pentru ce atunci să nu ni se îngăduie să socotim de „instigator“ pe acela pe care'l putem dovedi ca atare, nu cu bănueli și presupuneri, dar cu probe reale.

Voiți să vă arătăm „măcar o singură“ frază din publicația „Neamul Românesc“ al d-lui Iorga, care să fie ațâțătoare ?

Nu, noi am să vă arătăm *mai multe* :

„In alte părți ale României, țăranii nemulțumiți *mai protestează, se mai mișcă, se mai jeluesc, se mai judecă, se mai zbat în dorul de a trăi și ei. Inșă pe domeniile Fischeriștilor — par'că e un făcut! — nici un murmur, nici o mișcare de nemulțumire; este curat tăcerea morții*“ (vezi N. R. No. 18).

Fii pe pace acum, autorule acestor rânduri, țăranii depe domeniile Fischeriștilor te-au ascultat : *au protestat acum, s'au mișcat, s'au zbatut.*

„Nu e număr din gazetele zilnice, să nu citești despre omoruri sau prădăciuni făcute de țăranii. *Te întrebi dacă foamea, nedreptatea și umilința nu încordează degetele pe unealta dătătoare de moarte în loc să le împreune pentru semnul crucei. Cei ce au răbdat atâta și nu știu, încă rabdă, merită să fie pedepsiți. Dar cei ce pot îndrepta lucrul și nu-l fac, aceia ce ar trebui să îndure*“ (N. R. No. 23).

„E adevărat că au făcut averi mari boierii, o mână de oameni ce și-a trecut comorile din neam în neam, crescându-le. E tot așa de adevărat, dar de un adevăr mai dureros, că au făcut averi străinii. Luxul, desfrâul stăpânilor au dus pretutindeni vestea despre grasa țarină românească, în care Valahii buni ca boii robesc tot așa de răbdător la ai lor ca și la străini. Și din atâta muncă — de două mii de ani — ce s'a ales ? Ici și colo câte o biserică. Dincolo de munte au făcut averi...

iar pentru ai noștri? bisericuțele lor de grinzii... A venit clipa când și acest neam al nenorocului și osândei—trebuie să-și aibă libertatea și lumina lui. I-o spunem zilnic, noi cățiva cărturari. Propovăduim cât putem—și rezultatul—e tot slab. Bogăția se câștigă în ziua de astăzi nu numai prin muncă, oricât de plină de jertfă, ci prin inițiativa, prin curajul de a începe... Școala, scrisul, mai ales presa să lucreze pentru trezirea unui spirit rozboinic în ordinea economică (vezi N. R. No. 61).

»Nelegiuit, blestemat de oameni și de Dumnezeu, e dreptul hoțesc, care ucide viața socială, care produce nedreptăți, dând unuia ce nu i se cuvine și luând de la altul ce e al său... Nu cerem milă, ci dreptul nostru, dreptul nostru în adevăr sfânt.

„Cine e vinovatul? Cine trebuie să-și primească pedeapsa? Săteanul lăsat pe mâna administratorilor, „vechilor“ evrei și greci, batjocorit de toate lighioanele pământului, dela „filifsonul“ boierului, până la cea din urmă secătură a autorității publice „ocrotitoare“, sau acei cari conduc această țară, de care ne arătăm nedemni, sau acei cari se mențin în pozițiunea lor pe orice cale și nici nu visează de propășirea socială?»

»Nu soarta nenorocită a țaranului român nu se va schimba cu ajutorul marilor proprietari. În tot trecutul nostru dureros, țaranul a suferit și boierul a biciuit, țaranul n'a găsit niciodată prietenie în clasa asupritorilor lor. **Starea de lucruri sălbatică nu se va schimba decât atunci când se va zgudui din temelii prezentul, când o clasă luminată și desinteresată va răscoli pă ura țărănească când aceasta însăși va fi în stare să ceară și să apere dreptul ei sfânt, și se va ridica înălăturând putregaiul și regenerând societatea noastră“.**

„Dacă cei ce nu vor să înțeleagă, nu se trezesc din somnul letargiei, **cetățuia se va preface curând în ruină, când pământul se va cutremura și pământeni biruitori vor bleste ma amintirea ei cum a fost blestată a Sodomei“.** (Vezi N. R. No. 70).

Poți să te bucuri acum, autorule acestor rânduri, țaranii au ascultat vrerea ta, au zguduit din temelii prezentul, s'au ridicat ca să înălțare putregaiul, să regenereze societatea noastră, au prefăcut în ruină cetățuia și au blestemat-o apoi biruitorii...

Da. Tânguiri și amenințări, iată ce cuprinde întreaga publicație a d-lui Iorga, „Neamul românesc“ dela No. 1 la 99, cât a apărut până acum. Nu-i nici un îndemn pacinic la organizare a țaranilor, nu se spune nimic că pe căi legale, prin Parlament se pot câpăta îmbunătățirile datorite, nu găsești acea notă calmă și blajină, ci din toate articolele se desprinde același îndemn aprins: mișcați-vă, ridicați-vă, uite cine-i vinovatul, destul ați răbdat, înălțurați putregaiul, a sosit clipa, etc.

Numai tânguiri și amenințări.

Ne putem acum lesne închipui ce interpretare a putut da țăranul articolelor și informațiilor din „Neamul românesc“. El știa că suferă de vreme îndelungată. Dar când a auzit că unul „dintre cei mai capabili și mai demni din cea mai înaltă treaptă a învățătorilor neamului“ precum și alți cărturari îi spun că „jidanul“ e cauza suferințelor sale, că pantalonarul din orașe îl jefuește și că aceștia trebuie să-și primească pedeapsa, că „nu cerem milă ci dreptul nostru sfânt“ că „a venit clipa când și acest neam al nenorocului și osândeii să-și aibă libertatea sa“ că „soarta nenorocită a țăranilor se va schimba numai atunci când se va ridica să înlăture putregaiul, să zguduie din temelii prezentul“. Când a auzit toate acestea țăranul „spuse lui zilnic de câțiva cărturari“ când a văzut că aceștia îi arată o cale de dezrobire, recunoscută de ei ca cea mai bună,—bietul țăran a prins atunci s'o înțeleagă, s'o prefera, s'o dorească.

Și iată că dorința lui a prefăcut cetățuia în ruină.

S'a mai vorbit în ultimul timp că luminătorii poporului preoții și mai ales învățătorii, au jucat rolul de agitatori ai țăranilor și că mulți din ei au fost găsiți morți pe câmpul de răscoală alături de țărani răzvrățiți. Dacă lucrul acesta se adevărește, atunci acei câțiva preoți și învățători n'au fost decât victimele propagandei nenorocite a d-lui Iorga. Aceasta ca unul ce are obiceiul de a se îndesa în orice chip în sufletul cuiva, a vrut ca și învățătorii să recunoască autoritatea lui, să se încredințeze că omul acesta știe să vorbească despre „lucrurile cele mari ale neamului său, despre nevoile lui adânci“ și să recunoască supremația lui. Și de aceia d. Iorga, îndată ce a avut loc un congres învățătoresc, s'a înfățișat acolo. Și a arătat el învățătorilor adunați în congresul din Focșani (în luna Decembrie 1906) că „vederea zilnică a suferințelor unui popor pe care pot să-l puie pe picioare iarăși, îi îndeamnă la muncă unită în aceiaș credință. Dascălul satului să nu se închidă în funcția sa școlară

ci în ciuda oricui să îndeplinească și mai departe, pe lângă opera culturală, acea operă economică de care și azi învățătorii pot fi mândri. Și astfel ei nu vor avea nevoie să se umilească și să cerșească dela nimeni; într'o anume clipă, care poate fi apropiată, ei s'ar găsi dela sine în fruntea a patru milioane de Români, din cari ar fi făcut oameni întregi. Lucrătorii zidurilor Ierusalimului celui nou, cari poartă în acelaș timp mistria și sabia, ar vedea căzând toate stavilele de nedreptate în fața armei lor minunate. Și le urez biruința aceasta, singura vrednică de ei, singura folositoare pentru neamul nostru». (Vezi „Neamul românesc No. 69).

Cățiva învățători au ascultat de îndemnul acesta a d-lui Iorga, s'au servit „de arma minunată“ s'au pus în „fruntea celor patru milioane de țărani“ și de aceea au și căzut bieții pe câmpul de răscoală.

*

Am pus în evidență în aceste pagini toate laturile acțiunii d-lui Iorga ca să se vadă cum înțelege d-sa să contribuie la marea operă de „alăturare a țării românești de marile nații, cari prin munca lor cinstită susțin civilizația de astăzi“.

IV

Mă îndrept acum spre tinerețe, spre tinerețea din licee spre tinerețea universitară — intruparea energiei, a îndrăznelei și a inflăcărei.

Pentru binele țării și al vostru, încetați d-lor de a mai sta bine voitori, sub înrăurirea d-lui Iorga. Invățătura ce vă o dă el e cea mai primejdioasă, ce v'a fost dat să aflați. Educația ce v'o dă e cea mai criminală, îndreptarea ce v'o dă e cea mai dăunătoare vouă.

Nu mai închideți cugetarea voastră, în cele patru ziduri ale unei doctrine în *ism* (naționalism) al cărui magistru și șef e cugetătorul pe care l'ați ales: Iorga.

Să nu credeți că tot adevărul și toată știința se cuprind numai în formula aceasta.

Ascultați un glas curat : „Un sentiment este ceva delicat pe care trebuie să-l cultivăm cu îngrijire dacă nu voim să-l discredităm. Este o floare plâpândă care nu poate trăi ori unde și pe toate cărările. În mâinile unui nepriceput — ea suferă și se stânge. Farmecul ei dispăre pentru acela care face din ea o speculă. Au fost deajuns câțiva ani și o școală de oameni copilăroși și nedisciplinați, dar utilitariști, pentru ca să coborâm și acest sentiment, naționalism, din lumea mai senină unde-l ridicase alții, banalizându-l și reducându-l la rolul de o uneltă utilă unui egoist fără scrupule... Timpul frazelor deșarte trebuie să se sfârșească odată. E nevoie de mai multă lumină și seriozitate. Este datoria fiecăruia din noi să dezvoltăm cultul pentru adevăr, iubirea pentru tot ce este sănătos și cinstit și să propagăm disprețul pentru formele goale și cuvintele înșelătoare“. (Ovid Densusșeanu).

Dar pe voi v'a cucerit d. Iorga, „marele naționalist“, v'a cucerit cu valurile sale de elocvență ușoară, ca frunzele duse de vânt să se îngroape într'un șanț, v'a cucerit emoțiunea lui și invariabila lui garderobă patriotică, v'a cucerit tinerețea lui neobosită, o tinerețe ce se apropie de copilărie.

Iorga, Cuza et comp., voiau să vă facă pe voi toți după chipul și asemănarea lor. Dar dv., d-lor licieni și studenți nici nu bănuși cât de gravă e această incatenare a inițiativei voastre.

A pus mâna pe voi, Iorga, Cuza et comp., pe voi, cari voiși să întruropați visul vostru de viață, pe voi, minunate puteri pornite de entuziasm.

O mână prietenească, veți zice, o mână de camarazi mai în vârstă, cari voesc să iee parte la silințele tinerei generații. Puteți să spuneți orice, dar dascălii și elevii nu pot colabora împreună. Oricât de nesimțit, de cumpătat ar fi amestecul lor, înșă ideile pe cari ei cred că vi le-a dat numai ca sfaturi, *vi le-a impus*. Și asta prin autoritatea științei și vârstei lor.

Nu se ajute, fără să se vatăme un suflet de douăzeci de ani, ce vrea să se dezvolte. Și sufletul tinereții românești, d. Iorga et comp.—l'au vătămat.

D. Iorga n'a simpatizat totdeauna cu tinerimea română, și în special cu studențimea română. În anul 1899, când d. Iorga numea pe savantul Hasdău „un farsor burduf de carte“ pe istoricul Urechia „un șarlatan de modă“ iar pe d. To-cilescu „un ignorant“ —pe atunci aveau și despre studenți o opinie foarte rea: „o răsadniță de tineri leneși, infumurați, doritori de cât mai multă plăcere, hotărâți pe cât mai puțină muncă, obraznici, nemiloși, nerecunoscători, înșfârșiți fiare de pradă, viclene și nesățioase. (D. Iorga: *O criză în viața universitară*“.

„Ce mândru e „studentul român“. Din mersul, din căută-tura, din vorba lui, se vede că e cineva, că în buzunarul hainei sale impunătoare e o carte de student, student român, student judiciar român. Înături, trecători, când despică triumfal aerul acest reprezentant tipic al unei generații noi, și prin singur aceste fapt, superioară celor ce au fost înainte sau își permit să mai dureze! Filozofia contemporană, politica zilei le are în vârful limbii, care va face minuni, când tânărul va fi un avocat, însă un avocat al țării sale... Școala specială în loc să-l crească în sentimentul onoarei prudente, rezervate, aristocratice, îi furișează adesea ori în minte părerea greșită că superioritatea socială sau de educație se dovedește prin vorba tare, prin graba la răspuns pe tonul în care i-a venit provocarea. El uită uneori ce urmări grave, hotărâtoare, mortale, poate să aibă pentru dânsul amestecul într'un scandal public, etc. (Vezi Iorga: *Cuvinte adevărate* pag. 38—40).

Asemenea opinie despre tinerimea română, a avut d. Iorga, acum câțiva ani.

Ei cum se poate că acum, opinia d-sale asupra ei, e cu desăvârșire schimbată?

Răspunsul e foarte lesne de dat. D. Iorga a prins să vadă în tânără generație română, o țarină imensă din care își poate recolta clientela, o clientelă care să citească publicațiile sale „Neamul Românesc“ „Floarea darurilor“, o clientelă care să-l întâmpine cu steaguri în perigrinările sale neobosite prin țară, o clientelă care să aplaude nenumăra-

tele sale discursuri și conferințe, care să sublinieze fiecare frază patriotică, izbucnită ca o rachetă.

Da, d. Iorga a prins să considere tinerimea ca un element, ca un material, bun să aducă la îndeplinire ideile sale politice în viața de toate zilele.

D. Iorga a exploatat expansiunea tinerimei.

Nu zic, că acest „neintrecut apărător al cauzei naționale“ nu ar voi să ajute pe tineri, pe noi veniți, să deslușească și să îndeplinească necunoscutul ce zac în ei. Dar el e încredințat cum că numai în politica lui se cuprinde adevărul etern. Și de a voit să mlădieze, bucuros, toată generația aceasta de mâne, e numai ca să slujească scopurilor sale,... scopurilor d-lor Iorga, Cuza et comp.

Dar acum d-lor elevi și studenți, ați avut prilejul să vă convingeți de aceasta. Și nu veți mai răbda.

*

O vreme nouă trebuie să vie pentru dv., d-lor licieni și studenți. Nu mai faceți atâta gălăgie, nu vă mai faceți cunoscut numai prin larma voastră. Ca să repetați câteva fraze, ca să serviți publicului câteva eșantioane ale oratoriei patriotice, nu vi se cere multă știință.

Să știți un lucru: Tinerii cari se adună la un loc, nu pun în comun decât mediocritatea ce o au, aceleaș idei, aceleaș prejudecăți, aceleaș nepriceperi, în sfârșit un bagaj ordinar— pentru că n'au alte puncte de atingere decât în părțile cele mai ordinare. Adolescentul se cuvine, *ca singur* să și găsească legea morală, concepția despre fericire. Pentru că nu-i adevăr mai rodnic decât acel găsit de un spirit care *se orientează de sine*, după pornirile nedeslușite ale acelor douăzeci de ani. Puterea inteligenței și senzibilității au numai acei cari trăesc într'o atingere sinceră cu eul lor.

Și despre orice țărâm de cugetare ar fi vorbă, originalitatea o are acela care practică cercetarea adevărului, în toată sinceritatea, **fără mijlocitor**, în afară de orice convenție dibuind până la aflarea adevăratului fond al naturei sale. Ori câți *maestrii neintrecuți ar avea, oricâți buni camarazi*, aceștia nu

compensează de loc acele adânci meditații, pe care prezența acestora le face cu neputință, le alungă.

Căutați d-lor studenți, de aveți o concepție întemeiată pe o puternică filosofie a istoriei, pe o analiză a fenomenelor economice și cunoștința legilor generale ale evoluției omenesti. Și veți vedea atunci că *răul* nu e numai într'un singur loc, el e pretutindeni, în spirite ca și în fapte, în moravuri ca și în legi, în uzuri, în instituții, pretutindeni și trebuie de aceea de lucrat asupra societății întregi, pentru a pune capăt la toate astea.

Numai inspirându-vă de o credință nouă, numai înlocuind prejudecățile ce zac în adâncul fiecăruia din voi, printr'un vast și nobil ideal omenesc, veți fi gata să vă devotați până la sacrificiu cauzei sfinte a dreptăților nouă.

Miopilor cari vă credeți pe culme: Înaintați, înaintați mereu, omenirea nu trăește cu o singură idee.

Nu vedeți cum simțul social își trâmbiță revolta împotriva vechilor tiranii de principii, dovedite ca false de către urmările lor ruinătoare, în cari voi tânjiți.

Nu vedeți pretutindeni templul vechilor idei crăpându-se, golindu-se, dărâpându-se și prăbușindu-se în ruine sub asalturile necontenite ale spiritului nou, ce ne învăluiește și ne târăște ca un val turios, neânfrânt?...

Cu îndărătnicie și credință, cu toată inima și cu tot entuziasmul, pășiți fără încetare, fără odihnă, către ideile noi și generoase. Fiți ca acei călători noi, cari însetați de o cale nouă, de o lumină nouă, dau în lături pe vechii călăuzitori orbii, și și continuă singur drumul, crezând numai în flamura lor care exprimă sănătoasa și sfânta atragere către zorile unei reforme mari, către dimineața unei noi plăceri, către frăție și înțelegere ¹⁾.

1) Caricatura de pe copertă e reproducă din „Tivil-Cazon“.

